

Скапоущенко О. Д.,
асpirант кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

ON THE ISSUE OF DEVELOPING ELECTRONIC TAX ADMINISTRATION IN UKRAINE

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства України розглянуто питання розвитку електронного адміністрування податків. Наголошено, що нині в Україні електронне адміністрування має досить великі перспективи еволюції. Встановлено, що нормативно-правова база України містить велике коло різних програм, концепцій, стратегій та інших подібних документів, положення яких закріплюють основи та порядок введення технологій, інформаційних баз та систем у діяльність державних відомств та податкових органів зокрема.

Ключові слова: електронне адміністрування, податки, нормативно-правовий акт, концепція, програма.

В статье на основе анализа норм действующего законодательства Украины рассмотрен вопрос развития электронного администрирования налогов. Отмечено, что на сегодняшний день в Украине электронное администрирование имеет достаточно большие перспективы эволюции. Установлено, что нормативно-правовая база Украины содержит большой круг различных программ, концепций, стратегий и других подобных документов, положения которых закрепляют основы и порядок введения технологий, информационных баз и систем в деятельность государственных ведомств и налоговых органов в частности.

Ключевые слова: электронное администрирование, налоги, нормативно-правовой акт, концепция, программа.

In the article, on the basis of analysis of the norms of the current legislation of Ukraine, the issues of development of electronic tax administration in Ukraine are considered. It is emphasized that for today in Ukraine electronic administration has rather big prospects of evolution. It is established that the normative-legal base of Ukraine contains a wide range of different programs, concepts, strategies and other similar documents, the provisions of which establish the basis and procedure for the introduction of technologies, information bases and systems in the activities of government departments and tax authorities in particular.

Key words: e-administration, taxes, normative-legal act, concept, program.

Чинне податкове законодавство наповнене нормами, які регулюють окрім аспекті електронного адміністрування податків. Крім того, нормативна база в цій сфері постійно оновлюється новими правовими актами, що говорить про еволюцію субінституту електронного адміністрування в рамках загальної системи адміністрування податків. Водночас підвищення кількості реформаційних процесів в Україні, спрямованих здебільшого на перероблення правової системи держави за європейським взірцем, залишає невизначенім питання щодо конкретних аспектів подальшого розвитку електронного адміністрування податків. Беручи до уваги цей аспект, необхідно проаналізувати перспективи вказаної категорії, а також визначити, яких обсягів вона може досягти в системі оподаткування нашої держави.

Проблемні питання запровадження інституту електронного адміністрування податків в Україні у своїх наукових працях розглядали: О.Г. Трофименко, В.П. Хомутенко, Н.В. Хром'як, В.М. Чубай, В.І. Фелик, С.В. Сарана, В.А. Савчук, В.А. Смаглій, О.В. Хуткий, С.В. Лихачов, Г.О. Червоненко, С.С. Брехов, О.М. Головко, І.О. Голубовська, В.М. Шовковий, О.М. Лефтерова та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових напрацювань, в юридичній літературі відсутнє комплексне дослідження, присвячене розвитку електронного адміністрування податків в Україні.

Саме тому **метою статті** є розглянути питання розвитку електронного адміністрування податків в Україні.

Необхідно зазначити, що на законодавчому рівні правові положення упровадження електронних інновацій у діяльність органів влади було розроблено ще у 2007 році. Зокрема, в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» зазначається, що одним із головних пріоритетів нашої країни є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя. Основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні було визначено сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій (далі – ІКТ), можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізовуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни на основі цілей і принципів, проголошених міжнародно-правовими актами та чинним законодавством [1].

У Законі визначались ключові стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, до яких належать: прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя, зокрема в економіку України.

їни і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграція зі світовою інфраструктурою; державна підтримка нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг тощо); створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля; використання ІКТ задля вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами; вдосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин тощо [1]. Крім того, Закон консолідував засади побудови національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні. Політика, відповідно до Розділу III зазначеного нормативно-правового акта, передбачає низку напрямів розвитку, одним з яких є сприяння збільшенню різноманітності та кількості електронних послуг. Із метою реалізації цього напряму необхідно: визначити статус і перелік обов'язкових електронних послуг, які мають надаватися органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам, забезпечити реалізацію принципу «єдиного вікна»; вжити додаткових заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для надання послуг із застосуванням ІКТ, зокрема, особам, які потребують соціальної допомоги та реабілітації; сприяти діяльності наявних та появі нових національних компаній – інтеграторів, розробників програмно-апаратних комплексів у сфері електронної комерції, опрацьовувати економічні механізми стимулування переходу до цих технологій суб'єктів середнього і малого підприємництва тощо [1].

Нині в Україні простежується тенденція щодо автоматизації роботи державних органів та переважання виконання ними своїх послуг у форматі онлайн. Перспективи розвитку електронного адміністрування вбачають у тому, що інформаційні бази, спеціальні електронні пристрої тощо активно впроваджуються і використовуються в діяльності офіційних відомств нашої країни, що також відображається на нормативному рівні. Зокрема, яскравим прикладом у цьому напрямі є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 року № 649-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні». Відповідно до положень Концепції, електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій задля формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Метою Концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб,

вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулування соціально-економічного розвитку країни [2]. Позитивним моментом Концепції є те, що в її положеннях визначаються основоположні засади використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади. Очікуваними результатами концепції є: підвищення ефективності роботи органів влади; покращення якості надання публічних послуг; досягнення нового рівня управління державою; мінімізація корупційних ризиків у процесі виконання владих повноважень тощо.

Важливим нормативно-правовим документом у сфері розвитку технологічної складової частини в діяльності органів державної влади також виступає Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2017 року № 797-р «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації». Своєю чергою, електронна демократія – це форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залишаються до державотворення та державного управління, а також місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах, що дає змогу: посилити участь, ініціативність та за участю громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підвищити демократичних інститутів; поліпшити зворотну реакцію суб'єктів владих повноважень на звернення громадян; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень [3]. Важливим аспектом концепції є те, що одним з основних шляхів її реалізації визначена необхідність нормативно-правового забезпечення електронної демократії, яка передбачає: формування нової державної державної політики у цій сфері; модернізація наявних інструментів електронної демократії та запровадження механізму формування нових, уніфікації політики, розроблення процедур, що підтримуються громадянами та суб'єктами владих повноважень; удосконалення принципів розвитку відкритих даних, вимог до формату і структури наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, періодичності оновлення, а також переліку таких наборів даних, підвищення відповідальності за неоприлюднення та ненадання публічної інформації у формі відкритих даних; сприяння підзвітності громадянину суб'єктів владих повноважень, підвищення рівня взаємодії та довіри громадян до таких суб'єктів тощо [3].

Отже, вищенаведені акти яскраво демонструють зацікавленість нашої країни в розвитку електронних технологій та їх попиті в сфері державного регулювання. Натомість у цих нормативно-правових документах наведено загальні положення, котрі регламентують широкі галузі, а не окремі правові явища. Утім, конкретно розвитку електронного адміністрування податків у нашій державі присвячено статті Указу Президента України «Про Стратегію сталого

розвитку «Україна – 2020»). Її метою є впровадження в Україні європейських стандартів життя та нашої держави на провідні позиції в світі. Задля цього визначено конкретні вектори еволюції держави, до яких належать: вектор безпеки, розвитку, відповідальності та гордості [4]. В рамках цих векторів передбачено реалізацію низки реформ, однією з яких є податкова. Відповідно до Стратегії мета останньої – це побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів. Ключовими напрямами реформи визначаються: перехід від наглядово-каральної функції фіiscalьних органів до обслуговуючої, що допомагає в нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету коштом фінансових санкцій та переплат; зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати; впровадження електронних сервісів для платників податків; зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації; удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема удосконалення адміністрування податку на додану вартість, формування системи податкового контролю залежно від ступеня ризику в діяльності платників податків, забезпечення відкритості доступу до інформації про сплату податків, удосконалення законодавства з питань трансфертного ціновутворення, впровадження контролю за видатками фізичних осіб [4].

Таким чином, з аналізу положень Стратегії ми бачимо, що електронне адміністрування податків входить до складу ключових напрямів реформи податкової системи України.

Своєю чергою, домінуючу роль у контексті розвитку електронного адміністрування, на нашу думку, відіграють положення Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 роки, затвердженого Наказом Державної фіiscalьної служби України від 12.02.2015 року № 80 [5]. Стратегія визначає конкретні цілі, а також заходи їх реалізації. У сфері електронного адміністрування податків нормативний акт передбачає формування інформаційного поля про діяльність ДФС України шляхом впровадження ефективних інноваційних інструментів комунікації з громадянами, побудову сучасної та динамічної IT-функції (запровадження ефективного процесу управління інформаційними технологіями, максимальна централізація IT-функції тощо) [5].

Варто зазначити, що з 2018 року електронне адміністрування набуває значення ключового напряму розвитку податкових органів. Нині визначено дев'ять комплексних цілей, реалізація яких пов'язана із вдосконаленням як системи адміністрування податків, так і інших елементів діяльності податкових органів. Так, найбільш пріоритетним є напрям IT та інфра-

структурні. З огляду на вимоги сьогодення та потреби платників податків в онлайн-сервісах для ДФС цей напрям є пріоритетним. Його реалізація здійснюватиметься шляхом автоматизації внутрішніх процедур діяльності ДФС, розбудови сучасної, стабільної та захищеної IT-інфраструктури, розвитку митної інфраструктури. Передбачаються впровадження автоматизованої системи управління персоналом, запуск автоматизованої системи «Управління документами», створення Проектного Офісу для ведення IT-проектів ДФС, побудова комплексної системи захисту інформації, стандартизація вимог до митної інфраструктури та обладнання, оснащення пунктів пропуску, місць митного оформлення тощо. Okрім того, планується впровадження спеціалізованих програмних продуктів (мобільних додатків) для доступу до онлайн-сервісів фіiscalьної служби та профільних продуктів податкового адміністрування для бізнесу та фізичних осіб-платників [6]. Ключовою метою реалізації усіх зазначених цілей є досягнення високого рівня показника добровільної сплати податків та визначених законодавством платежів і зборів [6; 7].

Перспективи поширення електронних технологій та інформаційних систем у діяльності органів державної влади і розвитку електронного адміністрування податків також вбачаються в активному зростанні актуальності питання щодо захисту інформації у роботі в інформаційних системах. Відповідно до Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 1994 року відповідальність за забезпечення захисту інформації в системах покладається на їх власників. Власник системи, в якій обробляються державні інформаційні ресурси або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, утворює службу захисту інформації або призначає осіб, на яких покладається забезпечення захисту інформації та контролю за ним [7]. Безпосередньо в діяльності податкових органів це положення виражається в наявності в структурному складі ДФС спеціального Департаменту інформаційних технологій, ключовими завданнями якого є: реалізація в органах ДФС державної політики у сфері інформаційних технологій; забезпечення розвитку, впровадження і технічного супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій у державній митній та податковій справі, у межах компетенції автоматизація митних та податкових процедур, контроль за повнотою та правильністю виконання митних формальностей, впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання; забезпечення формування та ведення реєстрів, банків та баз даних; забезпечення обміну документами та інформацією з органами державної влади, державними органами іноземних держав, зокрема, митними та правоохоронними, міжнародними договорами України; інформаційно-аналітичне забезпечення ДФС та автоматизація її діяльності [8].

Варто також зазначити, що важливим моментом забезпечення інформаційної безпеки в діяльності податкових органів та сфері користування платни-

ками податків електронними сервісами є електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманий за результатом криптографічного переворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа [9]. Закон України «Про електронний цифровий підпис» було прийнято ще у 2003 році, проте актуальності та попиту його положення набули нещодавно, що свідчить про активне впровадження електронних технологій та їхню ефективність у діяльності податкових органів та сфері адміністрування податків зокрема.

Завершуючи представлене наукове дослідження, можемо говорити про те, що нині законодавець багато уваги приділяє питанню електронного адміністрування податків у нашій державі, що також

підтверджується зростанням актуальності питання інформаційної безпеки в умовах використання інформаційно-комунікаційних систем. На підтвердження вказаної тези можна також вказати, що нормативно-правова база України містить велике коло різних програм, концепцій, стратегій та інших подібних документів, положення яких закріплюють основи та порядок введення технологій, інформаційних баз та систем у діяльність державних відомств та податкових органів зокрема. Отже, можна констатувати, що нині в Україні електронне адміністрування має досить великі перспективи еволюції. Пов'язано це з наявністю потрійного симбіозу, який становлять доктринальна сфера, нормативна-правова основа та цілеспрямована державна політика. Ці елементи зумовлюють не тільки створення та існування відповідних перспектив розвитку електронного адміністрування податків в Україні, але й реальну реалізацію останніх.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон від 09.01.2007 р. № 537-В. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12. Ст. 102.
2. Про схвалення Концепції розвитку урядування в Україні: розпорядження від 20.09.2017 р. №649-р. Офіційний вісник України. 2017. № 78. Ст. 2402.
3. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження від 08.11.2017 р. № 797-р. Офіційний вісник України. 2017. № 92. Ст. 2803.
4. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: указ від 12.01.2015 р. № 5/2015. Офіційний вісник Президента України. 2015. № 2. Ст. 154.
5. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 роки: Наказ від 12.02.2015 р. № 80. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63703.html>.
6. У ДФС визначено Стратегічні ініціативи розвитку до 2020 року: стаття від 12.01.2018 р. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/322784.html>.
7. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: закон від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. Ст. 286.
8. Завдання та функції Департаменту інформаційних технологій: стаття. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-aparat/departament-informatsiynih-tehnologiy/zavdannya-i-funktsii/>.
9. Про електронний цифровий підпис: Закон від 22.05.2003 р. № 852-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 276.